

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
บนฐานข้อมูลของชุมชน มีขั้นตอนการศึกษาครั้งนี้และสรุปผลการศึกษา ดังนี้

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
บนฐานข้อมูลของชุมชน มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเกี่ยวกับการเป็นยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. เพื่อสร้างและหาคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

บนฐานข้อมูลของชุมชน

3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูล

ของชุมชน

- 3.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนและ

หลังการฝึกอบรม

- 3.2 ประเมินทักษะการปฏิบัติงานยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

- 3.3 ประเมินเจตคติของผู้เข้าฝึกอบรมที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน
คณะผู้ศึกษาค้นคว้าได้ดำเนินการตามลักษณะของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and
Development) แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเกี่ยวกับการเป็นยุววิทยากร อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

คณะผู้ศึกษาค้นคว้าได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลพื้นฐานการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับปัญหาของสิ่งแวดล้อม ในท้องถิ่น และสัมภาษณ์เชิงลึก ได้ข้อมูลดังนี้ สิ่งแวดล้อมกับชีวิตของคนริมน้ำท่าจีน สืบเสาะชีวิตตามสายน้ำ ภูมิปัญญารักษาน้ำ รวมพลคนรักน้ำ ความรู้เบื้องต้นการเป็นวิทยากร

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การสนทนากลุ่มย่อยร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเด็นความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิทยากร ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและแนวทางแก้ไข

ขอบเขตด้านตัวแปร

องค์ความรู้เกี่ยวกับการเป็นวิทยากรและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและหาคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน

ขอบเขตด้านตัวแปร

ความเหมาะสมขององค์ประกอบของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรม ยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้ศึกษาค้นคว้าได้ดำเนินการสร้างและหาความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม ยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร และนำไปหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$)

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บน ฐานข้อมูลของชุมชน

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนวัดดอนหวาย
(นครรัฐประสาธ) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นนักเรียนกลุ่มสนใจ
สมัครเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ขอบเขตด้านตัวแปร

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังการฝึกอบรม
2. ทักษะการปฏิบัติงานยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. เจตคติที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังการฝึกอบรม

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนและหลัง
การฝึกอบรม
2. แบบวัดทักษะการปฏิบัติงานยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. แบบวัดเจตคติที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังการฝึกอบรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังการฝึกอบรม
ทักษะการปฏิบัติงานยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เจตคติที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
หลังการฝึกอบรม ด้วยสถิติทดสอบที (t-test Dependent)

ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการฝึกอบรมตามหลักสูตรยุววิทยากรอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน

ขอบเขตแหล่งข้อมูล

นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนวัดดอนหวาย
(นครรัฐประสาธ) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นนักเรียนกลุ่มสนใจ
สมัครเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ขอบเขตด้านตัวแปร

ความพึงพอใจที่มีต่อการฝึกอบรมตามหลักสูตรยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

บนฐานข้อมูลของชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แบบวัดความพึงพอใจที่มีต่อการฝึกอบรมตามหลักสูตรยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

บนฐานข้อมูลของชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้ศึกษาค้นคว้าได้ให้นักเรียนตอบแบบวัดความพึงพอใจที่มีต่อการฝึกอบรมตามหลักสูตรยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน หลังจากที่เราเรียนจบตามหลักสูตร และนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชนสรุปว่าได้หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ดังนี้

1.1 หลักสูตร

หลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชนประกอบด้วย ความเป็นมาของหลักสูตร วิสัยทัศน์ พันธกิจ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณภาพผู้เรียน จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ แนวการวัดและประเมินผล เกณฑ์การผ่านหลักสูตร

1.2 เอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1.) คู่มือหลักสูตรสำหรับผู้ให้การฝึกอบรม ประกอบด้วย คำชี้แจงสำหรับผู้ให้การฝึกอบรม จุดประสงค์การฝึกอบรม ผังมโนทัศน์หน่วยฝึกอบรม หน่วยการฝึกอบรม การวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ตารางการฝึกอบรม แผนการจัดกิจกรรม

2.) คู่มือหลักสูตรสำหรับผู้เข้าฝึกอบรม ประกอบด้วย คำชี้แจงสำหรับผู้เข้าฝึกอบรมจุดประสงค์ของการฝึกอบรม หน่วยการฝึกอบรม ตารางการฝึกอบรม ใบความรู้และใบงาน

2. ผลการหาคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน โดยผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้ ดังนี้

2.1 หลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน มีคุณภาพในระดับมาก ($\bar{x} = 4.49$)

2.2 คู่มือหลักสูตรสำหรับผู้ให้การฝึกอบรม มีคุณภาพในระดับมาก ($\bar{x} = 4.36$)

2.3 คู่มือหลักสูตรสำหรับผู้เข้าฝึกอบรม มีคุณภาพในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.65$)

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน สรุปได้ดังนี้

3.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 ทักษะการปฏิบัติงานยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.21$)

3.3 เจตคติที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังการฝึกอบรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.82$)

4. การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการฝึกอบรมตามหลักสูตรยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน

ความพึงพอใจที่มีต่อการฝึกอบรมตามหลักสูตรยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$)

อภิปรายผล

จากการศึกษาค้นคว้าการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน คณะผู้ศึกษาค้นคว้าได้นำข้อค้นพบมาอภิปรายผล โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับปัญหาของสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และสัมภาษณ์เชิงลึก ได้ข้อมูลดังนี้ สิ่งแวดล้อมกับชีวิตของคนริมแม่น้ำท่าจีน สืบเสาะชีวิตตามสายน้ำ ภูมิปัญญารักษาน้ำ รวมพลคนรักษาน้ำ ความรู้เบื้องต้นการเป็นวิทยากร

1.1 สิ่งแวดล้อมกับชีวิตคนริมแม่น้ำท่าจีน

1.1.1 วิถีชีวิตคนริมแม่น้ำท่าจีนกับสิ่งแวดล้อม

1.1.2. ความสำคัญของแหล่งน้ำท่าจีนและคลองที่วิวัฒนาการ

- 1.1.3 มूलเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดน้ำเสีย
- 1.1.4 วิธีการพัฒนาแหล่งน้ำ
- 1.2. สืบเสาะชีวิตตามสายน้ำ
  - 1.2.1 ฟิชน้ำ
  - 1.2.2 สัตว์น้ำ
- 1.3. ภูมิปัญญารักษาน้ำ
  - 1.3.1 เสื่อเตยหนาม
  - 1.3.2 ผ้ามัดข้อมสี่ธรรมชาติ
  - 1.3.3 ปุยชีวภาพ
- 1.4. รวมพลคนรักษาน้ำ
  - 1.4.1 อุณหภูมิต่ำ
  - 1.4.2 pH
  - 1.4.3 Do
  - 1.4.4 ฟอสเฟต
  - 1.4.5 ตะกอน
- 1.5. ความรู้เบื้องต้นการเป็นวิทยากร
  - 1.5.1 ภาษาที่ใช้สื่อสาร การฝึกพูด
  - 1.5.2 ความใส่ใจ
  - 1.5.3 บุคลิกภาพ ปฏิภาณไหวพริบ
  - 1.5.4 ความสามารถเฉพาะบุคคล - วิทยากร
  - 1.5.5 ภาษากาย พูด ภาพ เพลง เกม

2. ผลการสร้างและหาคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 บนฐานข้อมูลของชุมชน พบว่า ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 บนฐานข้อมูลของชุมชน โดยพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ท่าน มีคุณภาพอยู่ในระดับ
 มาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก คณะผู้ศึกษาค้นคว้าได้ดำเนินการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม
 วิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชนภายใต้สภาพปัจจุบันของโรงเรียน
 และปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่กำลังดำเนินการแก้ไข หลักสูตรฝึกอบรมจัดสร้างขึ้น
 ตามความต้องการของบุคคลในท้องถิ่นและผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในสภาพ
 ปัญหาและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน ซึ่งสอดคล้องกับบรรยากาศ คงขาว และคณะ

(2549) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์ เรื่อง มนต์เสน่ห์แห่งสุโขทัย โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้เทคนิคการสอนหลากหลายเพื่อนำมาเป็นเนื้อหาสาระในหลักสูตรยุวมัคคุเทศก์ พบว่าประสิทธิภาพของหลักสูตรมีความเหมาะสมมากที่สุด

3. การนำหลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชนไปฝึกอบรมนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนวัดดอนหวาย (นครรัฐประสาธ) จังหวัดนครปฐม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 ที่สนใจสมัครเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรม จำนวน 30 คน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีทักษะการปฏิบัติงานยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากผู้เข้าฝึกอบรมมีความตั้งใจที่จะเรียนรู้ และสนุกสนานกับการฝึกอบรมจากวิทยากรที่มีประสบการณ์ตรง อยู่ในวัยเดียวกันและรักในการทำงานจึงทำให้มีการถ่ายทอดความรู้ และทักษะสู่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างแท้จริง อีกทั้งเนื้อหาสาระในการฝึกอบรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของผู้เข้าฝึกอบรมเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของระย้า คงขาว และคณะ (2549) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์ เรื่อง มนต์เสน่ห์แห่งสุโขทัย พบว่า คะแนนของนักเรียนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้เกษทิพย์ ศิริชัยศิลป์ (2549) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อย เรื่อง วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีทักษะการปฏิบัติงานมัคคุเทศก์อยู่ในระดับดีมากถึงมากที่สุด มีเจตคติต่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ศิลปะในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน จากแบบประเมินความพึงพอใจ โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจาก หลักสูตรฝึกอบรมมีเนื้อหาที่มีประโยชน์และคุณค่ากิจกรรมการฝึกอบรมที่หลากหลายน่าสนใจ เหมาะสมผู้เข้าฝึกอบรมและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น สามารถที่จะทำให้เข้าใจและเรียนรู้ทักษะจากการฝึกอบรมได้ดี ทำให้ผู้เข้าฝึกอบรมมีความกระตือรือร้นในการฝึกอบรม กล้าแสดงออก มีความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมในกลุ่มวิทยากรอยู่ในวัยเดียวกัน มีความเป็นกันเอง ทำให้ผู้เข้าฝึกอบรมเกิดความสนุกสนาน สอดคล้อง

กับเกษทิพย์ ศิริชัยศิลป์ (2549) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อย เรื่อง วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร พบว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก เช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. หลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน ที่คณะผู้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาขึ้น พบว่าผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าฝึกอบรมในเรื่องของระยะเวลาในการฝึกอบรมภาคทฤษฎีควรเพิ่มให้เหมาะสมกับเนื้อหาการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เข้าฝึกอบรมมีความรู้ที่จะไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้อย่างมั่นใจและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ในเรื่องทักษะการปฏิบัติงานยุววิทยากร ผู้เข้าฝึกอบรมส่วนมากมีความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ยุววิทยากร ทั้งนี้เพราะกิจกรรมที่ฝึกปฏิบัติเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง และมีกิจกรรมที่หลากหลาย ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมควรจัดให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เข้าฝึกอบรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป

1. หลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน เป็นหลักสูตรระยะสั้น ความรู้ในหลักสูตรอาจไม่ครอบคลุมทุกด้าน เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา ดังนั้นควรมีการจัดทำหลักสูตรที่ต่อเนื่องจากหลักสูตรนี้ต่อไป

2. หลักสูตรฝึกอบรมยุววิทยากรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บนฐานข้อมูลของชุมชน สามารถพัฒนารูปแบบให้นักเรียนในระดับช่วงชั้นอื่น ๆ หรือกลุ่มที่สนใจซึ่งควรจัดให้มีเนื้อหาที่ยากง่ายตามวัยของกลุ่มเป้าหมาย